

Dokazovanie v trestnom konaní

1. časť – Znalecké dokazovanie

JUDr. Jitka Hasíková

Dokazovanie v trestnom konaní predstavuje veľmi špecifickú škálu procesov, ktoré sa realizujú tak v prípravnom konaní ako aj v konaní pred súdom. Hranice tohto procesu sú, okrem iných ustanovení Trestného poriadku, vymedzené v §119 Trestného poriadku. Uvedené zákonné ustanovenie stanovuje čo je v trestnom konaní potrebné dokázať, akými prostriedkami je možné vykonať dokazovanie, kto a akým spôsobom môže tieto dôkazy zabezpečiť a ktoré z vykonaných dôkazov sú pre trestné konanie nepoužiteľné.

Pochopenie významu a správna realizácia jednotlivých foriem dokazovania je pre advokáta, obhajcu kľúčovou úlohou.

Znalec

Skutočnosti, na objasnenie ktorých sú potrebné odborné vedomosti, sa tak v civilnom ako aj v trestnom konaní preukazujú znalcami. Podľa právnej vety rozhodnutia Najvyššieho súdu SR publikovanej pod R I/1966, je v rozpore s § 141 Tr. por. ak sa vo veciach, v ktorých konkrétne okolnosti možno objasniť len na základe odborných znalostí nepriberie znalec. To znamená, že aj v prípade keď vyšetrovateľ alebo sudca, na základe svojich skúseností alebo nadobudnutých zručností, predpokladajú odpoveď na odbornú otázku, sú povinní do konania pribrať znalca, pretože len on môže odborné otázky zodpovedať s relevanciou dôkazu.

Postavenie znalca, jeho úlohu a oprávnenia v trestnom konaní upravuje Trestný poriadok ako aj zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch č. 382/2004 Z. z. (ďalej ako ZZTP).

JUDr. Jitka Hasíková
je absolventka Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (1984). V súčasnosti pôsobí ako advokátka so zameraním na trestné právo. Je členkou disciplinárneho senátu súdnej rady SR a autorkou niekoľkých článkov, ktoré sa venujú problematike trestného práva. Príspevky boli uverejnené v časopisoch Justičná revue, Právne listy a Bulletin slovenskej advokácie.

kou disciplinárneho senátu súdnej rady SR a autorkou niekoľkých článkov, ktoré sa venujú problematike trestného práva. Príspevky boli uverejnené v časopisoch Justičná revue, Právne listy a Bulletin slovenskej advokácie.

Znalec je osoba, ktorú definuje ZZTP v § 2 ods. 1 písm. a), písm. b) ako fyzickú osobu alebo právnickú osobu splnomocnenú štátom na vykonávanie činnosti podľa tohto zákona, ktorá je:

- a) zapísaná v zozname znalcov, tlmočníkov a prekladateľov alebo
- b) nezapísaná v tomto zozname, ak je ustanovená za znalca, prekladateľa alebo tlmočníka podľa § 15 ZZTP.

Z uvedeného vyplýva, že len znalec zapísaný v zozname znalcov môže vykonávať svoju činnosť pre súd, iný orgán verejnej moci, **fyzickú osobu alebo právnickú osobu**. Znalec, ktorý nie je zapísaný v tomto zozname môže vykonávať svoju činnosť **len pre súd alebo iný orgán verejnej**

moci. To znamená, že obhajca ako zadávateľ znaleckého posudku môže osloviť len znalca zapísaného v zozname znalcov. Nemusí ísť však len o zoznam znalcov, ktorý je vedený na území SR. Obvinený, poškodený alebo aj OČTK si môže obstaráť znalecký posudok aj v inom štáte. Znalec pôsobiaci v inom štáte nemusí byť občanom SR, ale musí ísť o osobu, ktorá je zapísaná v zozname znalcov vo svojej krajine, je kompetentná odpovedať na zadané otázky a bola poučená podľa § 144 ods. 1 slovenského Trestného poriadku. Splnenie uvedených podmienok je možné preukázať výpisom zo zoznamu znalcov krajiny, v ktorej znalec alebo znalecký ústav pôsobí, ako aj predložením dôkazu o jeho poučení.

Poistenie znalca

Podmienkou výkonu činnosti znalca je **uzatvorenie poistenia zodpovednosti za škodu**, ktorá môže vzniknúť v súvislosti s výkonom činnosti. Poistenie musí trvať počas celého výkonu činnosti (§ 9 ods. 1, ods. 2 ZZTP). Informácia o uzatvorení poistného sa uvádza v zozname znalcov pri každom jednotlivom zápise. Kontrolou zápisu je možné bezpečne zistiť, či v rozhodnom období je vybraný znalec oprávnený vykonávať svoju činnosť alebo nie. Pokiaľ by znalec vykonal činnosť bez poistenia zodpovednosti za škodu pri výkone činnosti, ministerstvo vyčiarkne znalca zo svojho zoznamu znalcov (§ 8 ods. 1 písm. b) ZZTP). Výkon znaleckej činnosti bez potrebného poistenia znalca, samozrejme, môže obhajca namietat.

Odbor a odvetvie znalca

Vzhľadom na to, že znalec v zmysle § 12 ods. 2 písm. b) ZZTP je povinný odmietnuť vykonať úkon ak nie je zapísaný v odbore alebo v odvetví, v ktorom je potrebné úkon vykonať, je dôležité venovať pozornosť aj jeho kompetencií. To, či úkon patrí do odboru alebo odvetvia, v ktorom je znalec zapísaný do zoznamu, posudzuje ministerstvo spravodlivosti (§ 11 ods. 4 zákona o ZZTP). Vyhláška MS SR č. 228/2018 Z. z., ktorou sa vykonáva ZZTP, vo svojej prílohe č. 2 uvádza obsahové vymedzenie znaleckých odborov a odvetví.

Znalec zapísaný v zozname **nesmie vykonať úkon** v odbore alebo odvetví, v ktorom nie je zapísaný; **to sa nevzťahuje** na znalca, ustanoveného na účely súdneho alebo iného konania **súdom alebo iným orgánom verejnej moci** (§ 11 ods. 3 ZZTP). Z uvedeného vyplýva, že hoci je znalec podľa § 12 ZZTP povinný odmietnuť vykonať úkon ak nie je zapísaný v odbore alebo v odvetví, v ktorom je potrebné úkon vykonať, následne v zmysle § 11 ods. 3 ZZTP nejde o porušenie jeho povinností, ak takýto úkon vykoná ako znalec ustanovený na účely súdneho alebo iného konania **súdom alebo iným orgánom verejnej moci**!

Pre použiteľnosť znaleckého posudku, **ktorý si však na vlastné náklady zaobstaral obvinený je nevyhnutné**, aby bol týmto zadávateľom oslovený znalec oprávnený vykonať úkon v príslušnom odbore alebo odvetví. V opačnom prípade by sa zadávateľ vystavil riziku odmietnutia znaleckého posudku.

V prípade, že v príslušnom odbore alebo odvetví nie je zapísaná žiadna osoba, je možné v konaní pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci ustanoviť za znalca aj osobu, ktorá nie je zapísaná v zozname, ak má potrebné predpoklady, súhlasí s ustanovením a pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci, ktorý ho ustanovil za znalca, zložil sľub. Takúto možnosť, ako je vyššie uvedené, **obhajca alebo obvinený nemá**.

Pokiaľ ide o zloženie sľubu osoby nezapísanej do zoznamu, som toho názoru, že sľub by mal byť zložený pred vykonaním znaleckého úkonu. Tento môj názor vychádza z § 5 ods. 1 písm. j) ZZTP, ale aj z § 2 ods. 6 vyhl. č. 228 /2018 Z. z. podľa ktorej sa: „*Sľub sa skladá verejne, slávnostným spôsobom na ministerstve. Žiadateľ sľub potvrdí svojím podpisom v knihe sľubov znalcov, tlmočníkov a prekladateľov.*“ Z uvedených zákonných ustanovení vyplýva, že sľub je povinnou náležitosťou zápisu osoby do zoznamu znalcov. Až po splnení všetkých vyžadovaných podmienok, vrátane zloženia sľubu, vznikne dotknutej osobe právo vykonávať v budúcnosti znaleckú činnosť. Osobne si myslím, že zloženie sľubu osoby nezapísanej do zoznamu znalcov by mohlo byť súčasťou písomne prejavenej súhlasy s ustanovením za znalca.

Pribratie konzultanta

Zákon o ZZTP pribratie konzultanta pripúšťa, ale v § 16 ods. 6 ZZT stanovuje pre daný postup presné, zákonné podmienky, ktoré vyjadruje nasledovne:

„Znalec je oprávnený pri vykonávaní úkonu znaleckej činnosti pribrať na posúdenie čiastkových otázok konzultanta z príslušného odboru; opodstatnenosť pribratia konzultanta musí v úkone znaleckej činnosti odôvodniť. Odôvodnenie musí obsahovať popis toho, prečo znalec nemôže zodpovedať čiastkovú otázku a vysvetlenie, prečo bola konkrétna osoba vybratá ako konzultant. Zodpovednosť znalca za obsah úkonu znaleckej činnosti tým nie je dotknutá.“

Podľa § 143 ods. 2 Trestného poriadku je možné pribrať do konania aj inú osobu s potrebnými odbornými a občianskymi predpokladmi ako znalca, ale len v prípade, že v príslušnom odbore alebo odvetví nie je zapísaná žiadna osoba alebo osoba zapísaná v zozname znalcov nemôže podať znalecký posudok alebo podanie znaleckého posudku by bolo spojené s neprimeranými ťažkosťami alebo nákladmi.

Pokiaľ by sa však pribrala do konania iná osoba ako znalec, musela by takáto osoba v zmysle § 143 ods. 2 Trestného poriadku zložiť **sľub**.

V § 16 ods. 6 ZZTP je požiadavka na odôvodnenie opodstatnenosti pribratia konzultanta vyjadrená kogentne slovom **musí**. Absencia odôvodnenia opodstatnenosti pribratia konzultanta spolu s popisom toho, prečo znalec nemôže zodpovedať čiastkovú otázku, o akú konkrétnu otázku ide a vysvetlenia, prečo bol oslovený práve vybraný konzultant by podľa môjho názoru mohla spôsobiť nepreskúmateľnosť znaleckého úkonu.

Oprávnenie znalca pribrať pri výkone znaleckej činnosti na posúdenie čiastkových otázok konzultanta je viazané na súhlas zadávateľa. Pokiaľ však znalec konzultuje otázky ohľadom konkrétnej úlohy znaleckého skúmania **s treťou osobou bez súhlasu zadávateľa, porušuje tým**, podľa názoru najvyššieho súdu, **povinnosť zachovávať mlčanlivosť podľa § 13 zákona o znalcoch** (cit. z rozsudku NS SR sp. zn. 4 SŽk 22/2017, zo dňa 21. februára 2017).

Znalec, ktorý hodlá pribrať konzultanta je povinný požiadať zadávateľa o súhlas na jeho pribratie jednak z dôvodu posúdenia **možnej predpojatosti** konzultanta k veci, k účastníkom alebo ich zástupcom a jednak z dôvodu navýšenia nákladov na toto znalecké skúmanie. Uvedená žiadosť by mala byť súčasťou spisu.

Úvodná konzultácia so znalcom

Zadávateľ, ktorým je klient alebo jeho obhajca, **je oprávnený** pred zadaním úkonu znaleckej činnosti zistiť, či možnosti znalca umožňujú vykonať úkon včas, ozrejmiť znalcovi obsah a rozsah znaleckého dokazovania, zistiť predpokladanú výšku znalečného a prerokovať uplatnenie nároku na preddavok (§16 ods. 8 zákona o znalcoch). Z pohľadu praxe je vhodné, aby si obhajca nechal odsúhlasenie výšky predpokladaných nákladov znaleckého dokazovania písomne potvrdiť klientom ešte pred zaslaním záväznej objednávky na vypracovanie znaleckého posudku. V rámci prvej konzultácie obhajcu so znalcom je vhodné mu ozrejmiť základné skutočnosti, pre ktoré by mohol byť z veci vylúčený alebo pre ktoré by vo veci nemohol konať. Podľa § 11 ods. 1 ZZTP znalec je vylúčený, ak možno mať pre jeho pomer k veci, k zadávateľovi alebo k inej osobe, ktorej sa úkon týka, pochybnosť o jeho nezáujatosti.

Vzhľadom na zvolený časový rozvrh zabezpečovaných dôkazov je nevyhnutné prerokovať so znalcom aj čas, v ktorom bude znalecký posudok vyhotovený. V tejto súvislosti poukazujem na § 26 ods. 1 písm. b) ZZTP, v zmysle ktorého sa znalec, ktorý spôsobí bez vážnych dôvodov **prieťahy v konaní pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci**, v ktorom bol ustanovený alebo pribratý dopúšťa správneho deliktu. Za spôsobenie prieťahov sa považuje prekročenie **lehoty určenej na vykonanie úkonu súdom alebo iným orgánom verejnej moci** o viac ako 30 dní. To znamená, že pokiaľ znalecký posudok obstaráva strana a znalec prekročí dohodnutú lehotu, nemôže sa zadávateľ domáhať sankcií za spáchanie správneho deliktu, pretože nedošlo k prekročeniu lehoty, ktorú určil súd alebo iný orgán verejnej moci.

Z hľadiska efektivity konania je vhodné so znalcom vopred prekonzultovať znenie zadávaných otázok a ich rozsah.

Rozdiel medzi zadávateľom, ktorým je súd alebo iný orgán verejnej moci a zadávateľom, ktorým je fyzická alebo právnická osoba spočíva v tom, že súd alebo iný orgán verejnej moci **má povinnosť** pred zadaním úkonu znaleckej činnosti zistiť možnosti uskutočnenia úkonu znaleckej činnosti **včas**, ozrejmiť znalcovi **obsah a rozsah** znaleckého dokazovania, **konzultovať druh znaleckého úkonu**, zistiť predpokladanú **výšku znalečného** a prerokovať uplatnenie nároku na **preddavok**. Fyzická alebo právnická osoba má k týmto činnostiam, s výnimkou konzultácie druhu znaleckého úkonu, **oprávnenie a nie povinnosť**.

Som toho názoru, že obhajcovi ako zadávateľovi znaleckého posudku nič nebráni v tom, aby so znalcom konzultoval aj vhodnú formu znaleckého úkonu (§ 16 ods. 1 zákona o znalcoch) a následne mu zadal objednávku na znalecký posudok, odborné stanovisko, potvrdenie, odborné vyjadrenie alebo vysvetlenie.

Zadanie

Pokiaľ má byť znalecké dokazovanie efektívne, je potrebné, aby zadávateľ – obhajca správne zvolil, naformuloval a vyšpecifikoval otázky, na ktoré má znalec odpovedať. Správne zvolené otázky musia smerovať k odpovediam, ktoré budú vyvracať alebo oslabovať vinu obvineného. Pokiaľ obhajcom iniciovaný výsledok znaleckého dokazovania bude v rozpore so záujmami obvineného a/alebo nebude prospievať jeho obhajobe, advokát ho nesmie ako dôkaz predložiť súdu, pretože by konal v rozpore so záujmami svojho klienta (zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii, § 18).

Ako je vyššie uvedené, rámec znaleckého dokazovania vymedzuje zadávateľ svojimi otázkami a úlohami, na ktoré má znalec odpovedať. Je všeobecne známe, že znalec sa nemôže vyjadrovať k právnym otázkam, nemôže robiť právne závery ani hodnotiť vykonané dôkazy. Rovnako je však dôležité si uvedomiť, že znalec môže vo svojom posudku, stanovisku alebo vyjadrení odpovedať **len na zadané otázky**. Práve z uvedeného dôvodu je konzultácia o znení a rozsahu zadaných otázok mimoriadne významná. Pokiaľ znalec nie je schopný odpovedať na zadané otázky, je povinný odmietnuť znalecký úkon.

V článku Nezákonné a nepoužiteľné dôkazy, ktorý bol publikovaný 6. decembra 2014 v Právnych listoch, bol citovaný výňatok z rozhodnutia R 82/2001, z ktorého vyplýva: „Znalecký posudok nemožno bez ďalšieho odmietnuť iba preto, že znalec nad rámec svojho oprávnenia a v rozpore s § 107 ods. 1 Trestného poriadku (teraz § 145 ods. 1 Trestného poriadku, pozn.) hodnotí vo svojom posudku niektoré dôkazy alebo rieši právne otázky. Skutočnosť, že znalec zaujme vo svojom posudku stanovisko aj k otázke, ktorej zodpovedanie prislúcha výhradne súdu, nerobí tento posudok celkom nepoužiteľným, pokiaľ obsahuje odborné poznatky a zistenia, z ktorých znalec také závery urobil a ktoré súčasne umožňujú súdu, aby si totožný alebo iný záver o takej otázke urobil sám.“

Na druhej strane je však potrebné poukázať na to, že znalec, ktorý prekročí svoje kompetencie, sa podľa ustálenej súdnej praxe dopúšťa spáchania iného deliktu podľa § 26 ZZTP, za ktorý mu môže byť uložená sankcia (napríklad rozsudok NS SR, sp. zn. 6Sžo/32/2013, zo dňa 28. 5. 2014).

Bez povšimnutia by v takomto prípade nemala zostať ani skutočnosť, že znalec, ktorý nesprávne vyhodnotí právnu otázku ako otázku spadajúcu do svojej odbornosti, výrazným spôsobom zníži dôveryhodnosť o svojej odbornosti, čo môže viesť strany k návrhu alebo zabezpečeniu supervízneho znaleckého posudku, prípadne k postupu uvedenému v § 146 Trestného poriadku, podľa ktorého „Ak vzniknú pochybnosti o správnosti znaleckého posudku (...) treba požiadať znalca o vysvetlenie alebo doplnenie posudku. Ak by to nevedlo k odstráneniu pochybností alebo nejasností znaleckého posudku alebo k úplnosti znaleckého posudku, treba pribrať iného znalca“.

Poučenie znalca

Pokiaľ ide o **poučenie znalca** platí, že ak znalecký posudok obstará niektorá zo strán musí byť znalec poučený o význame znaleckého posudku z hľadiska všeobecného záujmu a o trestných následkoch vedome nepravdivého znaleckého posudku **príslušným orgánom činným v trestnom konaní alebo súdom**. To znamená, že obhajca, ktorý v mene svojho klienta zabezpečí ako dôkaz znalecký posudok, musí ho **najskôr predložiť OČTK alebo súdu** a konajúcemu prokurátorovi na oboznámenie sa s jeho obsahom. Zároveň musí požiadať OČTK alebo súd, aby znalca predvolal, **poučil a až následne vypočul** k samotnému znaleckému posudku. Som toho názoru, že pre efektívnosť a rýchlosť konania by bolo vhodné prijať v novele Trestného poriadku ustanovenie, ktoré by dopĺňalo § 145 Trestného poriadku tak, že obhajca, ktorý obstará znalecký posudok, musí v súlade s § 144 Trestného poriadku zabezpečiť aj poučenie znalca. Takýmto postupom by bolo možné znalecký posudok obstaraný obhajcom predložiť prokurátorovi, súdu a na pojednávaní za splnenie ostatných podmienok uvedených v § 144 Trestného poriadku ho napríklad len prečítať.

Otázku zákonnosti a použiteľnosti znaleckého posudku pre **nedostatok poučenia znalca** riešil rozsudok NS SR, sp. zn. 2To/10/2018, zo dňa 3. septembra 2019, v ktorom okrem iného vyslovil, že: „(...) napriek nedostatočnému poučeniu znalca v prípravnom konaní, v ktorom znalec len podpísal sľub znalca a zaslal ho v písomnej podobe vyšetrovateľovi, avšak nezložil ho ústne pred vyšetrovateľom, čo však napravil súd prvého stupňa tým, že znalec zložil sľub pred ním a zopakoval obsah znaleckého posudku v zhode s jeho písomným vyhotovením v prípravnom konaní a podrobne odpovedal na kladené otázky, čo podrobne vysvetlilo jednak spôsob jeho uvažovania pri hodnotení výrokov

obžalovaného, ako aj metodológiu, akou sa k tomuto hodnoteniu dopracoval. (...)“ na základe čoho označil konajúci súd predmetný znalecký posudok za zákonný a použiteľný.

Doplnenie znaleckého posudku

Doplniť znalecký posudok alebo iný znalecký úkon môže znalec v prípade, že dodatočne vyšli najavo nové skutočnosti, ktoré môžu zmeniť závery znaleckého dokazovania a zadávateľ požiada o zohľadnenie týchto skutočností. Pokiaľ znalec alebo zadávateľ zistia, že pri vyhotovení znaleckého úkonu došlo k formálnym alebo metodickým chybám, je možné tieto odstrániť na podklade podnetu zadávateľa, prípadne ich môže odstrániť samotný znalec, na podklade svojho zistenia. Doplnenie znaleckého úkonu tvorí jeho neoddeliteľnú súčasť a je oboznamované spolu s pôvodným znaleckým úkonom. Samozrejme, že tak ako k znaleckému úkonu aj k jeho doplneniu majú strany právo sa vyjadriť.

Vyčiarknutie so zoznamu znalcov

V prípade, že od vypracovania znaleckého posudku po predvolanie znalca na hlavné pojednávanie dôjde k jeho vyčiarknutiu zo zoznamu znalcov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, musí súd takéhoto znalca nielen **poučiť** v zmysle vyššie uvedeného zákonného ustanovenia, ale zároveň znalec nezapísaný v zozname musí **zložiť sľub** podľa § 5 ods. 7 č. 382/2004 Z. z. ZZTP tak, aby mohol nielen vypovedať k podanému znaleckému posudku, ale aj odpovedať na položené otázky procesných strán, ako znalec. V súdnej praxi dochádza k tomu, že so súhlasom strán sa takýto znalecký posudok prečíta ako listinný dôkaz alebo sa do konania príberie iný, do zoznamu MS SR zapísaný znalec.

Výsluch znalca

Výsluch znalca vykoná tá strana, ktorá obstarala znalecký posudok. Následne sa postupuje podľa známych pravidiel trestného procesu. Podľa § 268 ods. 2 Tr. por. pri výsluchu znalca na hlavnom pojednávaní sa použijú § 258 ods. 2, ods. 3 a § 259 Tr. por. primerane. Namiesto výsluchu znalca možno čítať zápisnicu o jeho výpovedi alebo jeho písomný znalecký posudok len v prípade, že znalec bol pred podaním znaleckého posudku poučený podľa § 144 Trestného poriadku, nie sú pochybnosti o správnosti a úplnosti znaleckého posudku a prokurátor i obžalovaný s tým súhlasia. Rovnako je možné postupovať ak sa znalec na znalecký posudok odvolá.

Ak je v trestnom konaní odborné vyjadrenie vyžiadané od znalca, na hlavnom pojednávaní sa k jeho obsahu vypočúva v procesnom postavení znalca (Rozsudok Krajského súdu v Žiline, sp. zn. 3To/39/2018, zo dňa 6. 9. 2018).

Za nesprávny považujem postup niektorých súdov, ktoré znalca ako autora odborného vyjadrenia vypočúvajú v procesnom postavení svedka. Ich argumentácia spočíva v tom, že odborné vyjadrenie nie je znaleckým posudkom a má povahu listinného dôkazu, v dôsledku čoho nie je možné znalca vypočuť inak ako svedka je v rozpore s procesným postavením svedka, jeho úlohou, právami a povinnosťami, ale aj samotnou podstatou získania štatútu svedka. Tento názor odporuje samotnému charakteru a procesnému postaveniu znalca, ktorého v žiadnom prípade nemožno stotožniť so svedkom.

Z § 16 ods. 1 ZZTP vyplýva, že odborné vyjadrenie je znaleckým úkonom. Už z tohto uvedeného dôvodu nie je právny priestor na zmenu jeho procesného postavenia. Navyše, znalec je fyzická osoba alebo právnická osoba splnomocnená štátom na vykonávanie činnosti, ktoré musia mať základ v jeho **odbornosti**. Svedok je osoba, ktorá **vlastnými zmyslami** vnímala skutočnosti významné pre objasnenie trestného činu, má relevantné informácie o páchatelovi alebo okolnostiach dôležitých pre trestné konanie, získané vlastnou osobnou skúsenosťou alebo poznaním (svedok niečo videl, počul, nahmatal a podobne). Zatiaľ čo existencia znalca je daná jeho odbornosťou, existencia svedka je založená na osobne získaných skúsenostiach dôležitých pre trestné konanie, mimo odborného priestoru. Svedok je z hľadiska svojej vlastnej skúsenosti nenahraditeľný. Znalec, pri zachovaní

potrebnej odbornosti a podmienok zákona, môže byť zastúpený iným subjektom. Pri odpovediach na otázky svedok vychádza zo svojho vlastného poznania, znalec zo získaných odborných vedomostí. Znalec má právo byť pri výsluchu ostatných vypočúvaných svedkov a/alebo poškodených. Svedok, ktorý nebol vypočutý musí opustiť priestor pojednávacej miestnosti a súd musí dbať na to, aby takýto svedok nebol prítomný pri výsluchu obžalovaného alebo iného svedka (§ 261 ods. 2 Tr. por.). Znalec má právo oboznámiť sa s celým spisom, zatiaľ čo svedkovi nesmú byť sprostredkované informácie, o ktorých sám nevypovedal. Znalec podľa § 145 ods. 1 Tr. por. má právo oboznámiť sa s podstatným obsahom spisu, má právo byť prítomný na hlavnom pojednávaní už od jeho začiatku, možno mu dovoliť, aby sa zúčastnil na výsluchu obžalovaného, svedkov alebo pri vykonávaní iných dôkazov, pričom vypočúvaným osobám môže klásť otázky. Pri svojom výsluchu následne môže čerpať zo získaných informácií a svojho pozorovania, čo zhodnotí z pohľadu svojej odbornosti pri výklade znaleckého dokazovania. Z uvedeného veľmi stručného výpočtu rozdielov je zrejmé, že výsluch znalca v procesnom postavení svedka nemôže zodpovedať príslušným kritériám stanoveným Trestným poriadkom.

Prečítanie znaleckého posudku

So súhlasom strán možno namiesto výsluchu znalca vykonať dôkaz prečítaním znaleckého posudku, odborného vyjadrenia alebo iného znaleckého úkonu. Obžalovanému sa musí dať vždy **možnosť vyjadriť sa k znaleckému posudku** (§ 271 ods. 1 Tr. por.).

Pri jeho čítaní musí byť prečítaný celý znalecký posudok, nestačí ho len oboznámiť, pretože v takomto prípade nie je zrejmé, aká časť zo znaleckého posudku bola oboznámená a či mal obžalovaný možnosť vyjadriť sa k tým zisteniam znalca, ktoré oboznámené neboli. V praxi je zaužívané, že pokiaľ obžalovaný vyhlási, že na čítaní celého znaleckého posudku netrvá, pretože jeho obsah pozná, oboznámi sa len záver znaleckého posudku alebo jeho rozhodujúca a podstatná časť. Obžalovaný a prokurátor sa musia vyjadriť, či súhlasia s čítaním znaleckého posudku, v opačnom prípade je predvolaný znalec, ktorý znalecký posudok vypracoval a je vypočutý stranou, ktorá nesúhlasila s čítaním znaleckého posudku. Samozrejme, že rovnaké pravidlá platia aj pre odborný posudok a ostatné znalecké úkony.

Mlčanlivosť

Znalec, tlmočník alebo prekladateľ je povinný **zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach**, o ktorých sa dozvedel pri výkone alebo v súvislosti s výkonom činnosti, ak nie je tejto povinnosti zbavený zadávateľom alebo ministrom alebo ak osobitný predpis neustanovuje inak. Táto povinnosť nie je vyčiarknutím zo zoznamu alebo pozastavením výkonu činnosti dotknutá. Povinnosť zachovávať mlčanlivosť nemá znalec, vo vzťahu ku skutočnostiam, ktoré boli predmetom úkonu uskutočneného na pojednávaní, hlavnom pojednávaní alebo verejnom zasadnutí, z ktorého nebola verejnosť vylúčená (§ 13 ods. 2 ZZTP).

Dohľad

Výkon dohľadu nad činnosťou znalcov podľa § 29 zákona ZZTP vykonáva Ministerstvo spravodlivosti SR, Sekcia dohľadu, Odbor znaleckej, tlmočnickej a prekladateľskej činnosti.

Ministerstvo z vlastnej činnosti alebo na základe podnetov fyzických osôb alebo právnických osôb preskúmava spáchanie iných správnych deliktov vymedzených v § 26 ZZTP, ktorých sa znalec môže dopustiť tým, že :

- poruší povinnosť pri výkone svojej činnosti alebo v súvislosti s výkonom činnosti ustanovenej ZZTP,
- spôsobí bez vážnych dôvodov prieťahy v konaní pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci, v ktorom bol ustanovený alebo pribratý; za spôsobenie prieťahov sa považuje prekročenie lehoty určenej **na vykonanie úkonu súdom alebo iným orgánom verejnej moci o viac ako 30 dní**,
- poruší povinnosť poskytnúť MS SR súčinnosť pri prieskume dôvodnosti podnetu.

Za porušenie povinnosti pri výkone činnosti znalca sa považuje nevykonanie znaleckého úkonu **riadne**. To znamená, že znalecký úkon je vyhotovený bez dostatočného odôvodnenia, nie sú v ňom obsiahnuté logické a z odborných poznatkov vyplývajúce závery, uvedené tvrdenia si navzájom odporujú, absentujú časti, ktoré podľa vyjadrenia znalca majú odôvodňovať záver znaleckého úkonu, v dôsledku čoho sa znalecký úkon stáva nepreskúmateľným. Pokiaľ znalecký úkon nespĺňa formálne náležitosti tak, ako to požaduje príloha č. 5 a 6 vyhl. č. 228/2018 Z. z., v ktorej sa presne určuje čo má obsahovať titulná strana znaleckého posudku, aká musí byť jeho osnova, rovnako ide o znalecký úkon, ktorý nie je vykonaný riadne. Podľa § 17 ods. 4 písm. e) ZZTP musí znalecký posudok obsahovať prílohy potrebné na zabezpečenie preskúmateľnosti znaleckého posudku. Uvedená požiadavka tvorí súčasť predpokladu na riadne vykonanie znaleckého úkonu, nakoľko bez príloh, ktoré majú odôvodňovať určité zistenia a závery znalca, sa jeho úkon stáva nepreskúmateľným.

V rozpore s požiadavkou riadneho vykonania znaleckého úkonu prax považuje znalecký úkon, v ktorom znalec prekročil rozsah znaleckého oprávnenia. Táto téma je diskutovanou najmä pre znenie § 11 ods. 3 ZZTP. Z ustálenej súdnej praxe však vyplýva, že prekročenie rozsahu znaleckého oprávnenia zakladá disciplinárne zodpovednosť za spáchanie iného správneho deliktu v zmysle § 26 ZZTP tak, ako som to uviedla vyššie.

Nakoniec požiadavke riadne vykonaného znaleckého úkonu nezodpovedá ani úkon, pri ktorom znalec nezapísal povinné údaje do elektronického znaleckého denníka alebo sa dopustil iných formálnych pochybení.

Záver

Znalec je osobou znalou. Z uvedeného dôvodu disponuje poznatkami, ktoré ostatným zúčastneným v trestnom procese chýbajú. Tak ako pre všetky ostatné profesie aj pre znalcov platí, že svoju odbornosť musia ustavične prehľbovať, vzdelávať sa a reagovať na nové spoločenské javy a zmeny. Pokiaľ znalec zostane stáť obrazne povedané „s vysokoškolským diplomom v ruke“, predpoklad znalosti sa môže zoslabiť a vniesť do jeho skúmania výrazne nepresné alebo spochybniteľné prvky. Vzhľadom na predpokladanú odbornosť je ťažké oponovať znalcovi. Obhajcovi však nič nebráni konzultovať závery znaleckého dokazovania s iným znalcom v príslušnom odvetví a odbore, získavať informácie smerujúce k potvrdeniu alebo spochybneniu predložených záverov, najmä pokiaľ sú pre obvineného jednoducho zlé. Rovnako obhajcovi nič nebráni, aby v mene klienta sám, na náklady klienta, zabezpečil vlastný znalecký posudok, ktorého váha je nespochybniteľná, pretože znalec pribratý OČTK alebo súdom, ako aj znalec pribratý obhajcom, resp. obvineným, majú rovnakú dôkaznú hodnotu. Zároveň existuje niekoľko mechanizmov, prostredníctvom ktorých nemusíme závery znalca vnímať ako nemennú konštantu. Hoci sú znalci v trestnom konaní často vnímaní ako dôkazový prostriedok, s relevanciou závažného tvrdenia, nemusíme ho vždy iba akceptovať. Aj závery znaleckého dokazovania môžu byť zoslabené alebo dokonca vyvrátené inými dôkazmi. Treba mať na pamäti, že nie všetky odborné závery musia korešpondovať so zisteným skutkovým stavom a nie všetky odborné závery musia bezvýhradne zapadať do iných relevantných zistení. Navyše, aj znalecký dôkaz je len dôkaz a má rovnakú váhu ako každý iný zákonne vykonaný dôkaz. ■

Zoznam použitých prameňov:

Trestný poriadok

Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vyhl. MS SR č. 228/2018 Z. z. z 20. júla 2018, ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 65/2018 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii

Nezákonné a nepoužiteľné dôkazy, Právne listy, publikované 6. decembra 2014,
JUDr. Peter Šamko, sudca Krajského súdu v Bratislave

Znalec v trestnom konaní – vybrané problémy, Právne listy, publikované 1. októbra 2017,
JUDr. Peter Šamko, sudca Krajského súdu v Bratislave

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR publikované pod R I/1966

Rozsudok NS SR, sp. zn. 4 Sžk 22/2017, zo dňa 21. februára 2017

Rozsudok NS SR, sp. zn.: 2To/10/2018, zo dňa 3. septembra 2019

Rozsudok Krajského súdu v Žiline, sp. zn. 3To/39/2018, zo dňa 6. septembra 2018

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 1To/9/2019, zo dňa 15. mája 2019,

Rozsudok NS SR, sp. zn. 6Sžo/32/2013, zo dňa 28. mája 2014

RESUMÉ

Dokazovanie v trestnom konaní. 1. časť – Znalecké dokazovanie

Autorka sa v súbore článkov zameriava na jednotlivé formy dokazovania. V úvodnej 1. časti rozoberá znalecké dokazovanie, s poukazom na niektoré praktické poznatky a postrehy. V nasledujúcich častiach sa bude zaoberať ostatnými dôkaznými prostriedkami, akými sú napríklad výsluchy spoluobvinených, svedkov, listinné dôkazy, dôkazy zabezpečené informačno-technickými prostriedkami a podobne. Snahou autorky je sprostredkovať svojim kolegyniam a kolegom vlastné skúsenosti pretavené do praktického pohľadu na možnosti zabezpečenia a vykonávania dokazovania v trestnom konaní.

SUMMARY

Taking of Evidence in Criminal Proceedings. Part 1 – Expert Evidence

The author in a series of articles focuses on different forms of taking of evidence. In Part I, she deals with expert evidence, referring to some practical knowledge and insights. In the parts to follow, she will deal with other types of evidence, such as interviewing the co-accused, witnesses, documentary evidence, wiretap evidence etc. The author aims to present her own experience translated into a practical view of the possibilities of obtaining and taking evidence in criminal proceedings.

ZUSAMMENFASSUNG

Beweisführung im Strafverfahren. 1. Teil – Sachverständigenbeweisführung

Die Autorin beschäftigt sich in ihrer Artikelserie mit einzelnen Formen der Beweisführung. Im einleitenden Teil I analysiert sie die Sachverständigenbeweisführung mit dem Hinweis auf einige praktische Erkenntnisse und Beobachtungen. In den nachfolgenden Teilen wird sie sich mit sonstigen Beweismitteln, z. B. mit der Einvernahme von Mitbeschuldigten, Zeugen, mit Urkundenbeweisen, mit den durch informationstechnische Mittel erlangten Beweisen und mit ähnlichen Beweisen, befassen. Die Autorin ist bemüht, deren Kolleginnen und Kollegen ihre eigenen, in eine praktische Einsicht umgewandelten Erfahrungen über eine mögliche Sicherstellung und Beweisführung in Strafverfahren, zu vermitteln.